

I.

Bohudík, ještě jsou mezi námi lidé, kteří o smůle a neštěstí vědí pouze z doslechu. Těm blahopřeji. Ostatním není co závidět. Například jedincům - smolařům, jimž je smůla neustále v patách. Jen co se vylížou z jednoho maléru, ihned spadnou do druhého. Další skupinu nešťastníků tvoří ti, které smůla potká jednou jedinkrát, ale o to větší - osudová. Důsledky takového setkání, pak pociťují po celý zbytek života - samozřejmě pokud o něj přitom neprijdou.

K posledně jmenované skupince lze přiřadit smolaře Karola Žítka, svého času vězně ve věznici Ilava, kde jsem v té době vykonával funkci vychovatele. S tímto nešťastníkem se naše justice vůbec nemazlila, hned napoprvé ho poslala za mříže na dva roky nepodmíněně. Podle svědeckých výpovědí, soud rozhodl o vině. Zdálo se, že případ je naprosto jasný. Taky že byl. Scházel tam pouze lidštější pohled na celou událost, který mohl zmírnit trest, anebo dopomocť uložit podmínku.

Já vím, není mou povinností strkat nos do práce soudu, ale v jeho případě, kvůli přísnému verdiktu, jsem nemohl odolat nutkání obeznámit se s případem od samotného vězně.

Tento člověk nevypadal na rozeného zločince (na to já mám čich). Také jeho podezřele odlišné chování od toho, jak byl líčen (coby kruťas) v agendě, podněcovalo moji zvědavost. A tak jsem jednoho dne usoudil, že si jeho příběh vyslechnu tak, jak ho viděl on - z jeho úhlu pohledu. Zpočátku mi nedůvěřoval, ale nakonec se toho zbavil a postupně mi povyprávěl, co by se dalo shrnout do jedné věty - byl jsem v nesprávný čas na nesprávném místě.

Co se týče faktů, věřte, vypovídal přesně podle protokolu a také přiznal vinu (většina vězňů opakuje dokola, že jsou nevinní a že se proti nim spikl celý svět), navíc ho doplnil zajímavými, roušku poodhalujícími detaily.

Vězeňský režim neposkytuje tolik časového prostoru, aby Žitko mohl vypovědět vše najednou. Poskládal jsem příběh z útržků, jež mi řekl při různých časově omezených příležitostech. Pokusil jsem se vyložit ho, co možná nejvěrohodněji, proto očekávejte prosím, ne můj, ale jeho způsob uvažování a vyjadřování. Nebudu zdržovat, nechávám ho mluvit...

II.

Dlouhá léta řídím autobus na lince Snina - Humenné a zpět. Trasu znám jako své boty. Každá jízda, po vymlácené asfaltovce, je pouze neobyčejná nuda, bez jakéhokoli vzrušení. Jednoho dne zjišťuji, že mi tohle pendlování začíná pít krev, a tak mě napadá hlouběji zapřemýšlet o změně k lepšímu, míním se na vše vykašlat. Má svobodomyslná třiatřicetiletá duše si připadá, jako sevřená v kleštích. Najednou zatouží vyrvat se z toho ducha ubíjejícího prokletí.

I když jsem „šťastně“ ženatý a mám šestiletého syna, přece jen chci od života ještě o kousek více. Ke kýžené změně, k zásadnímu zlomu, však dochází úplně nečekaně a to přičiněním hloupě, tolik omílané náhody.

V Humenném, v činžovním domě, ve třetím patře, má byt vedle mého,

penzista dr. Kreuz - senior (říkáme mu Krajc). Potkávám ho často před domem. Při každém setkání mezi sebou prohodíme pár zdvořilostních, nic neříkajících vět. Toho říjnového dne, kdy mám autobusu, opravdu plné zuby, se opět potkáme. Mezi obvyklými bláboly mi více ujede jazyk a já se rozpovídám (spíše postěžuji) o svém trpkém údělu, totiž konat práci, jež mne nebaví. Celkem upřímně mu vyložím vše, co mne tíží a otravuje.

„Pochopte pane doktore,“ říkám mimo jiné. „Handrkovat se s opilým čtyřicátníkem o tom, že místo určené pro invalidy, nemocné a starší osoby, je opravdu určeno jim a ne jemu zmoženému chlastem, sem - tam utřít pozvracenou podlahu od zvratků ke kterým se nikdo nehlásí, nato ještě dbát dopravních předpisů, navíc dělat spoustu dalších pitomin, které cestující berou jako samozřejmost... Tak, za ty peníze - spíše žebračku - mne už tahle nevděčná práce vůbec nebaví!“ Dokončuji a jsem rád, že to ze mne vylezlo. Jeho podlouhlý nažloutlý, tak trochu nezdravý, přitom vlídně vyhlížející obličej jeví známky zvýšeného zájmu. Nahluchlý, starý pan, s nastraženými ušima, za podpory bystrých šedavých očí, visících na mých rtech, aby mu snad neuniklo ani slovo, z nichž sálá až podezřele dojemná laskavost a účast, vyslechne vše bez poznámek. Když usoudí, že nemíním pokračovat, dutě pronese poněkud hlučnějším hlasem nedoslýchavých lidí, „jestli dovolíte, mohl bych vám z těchto nesnází pomoci“.

„To je noblesa.“ říkám si.

„Nesnáze! Spíše otrava.“ dokončuji v duchu poznámku.

mlčí. Očekáváje, jak strávím nabídku, se mu ve tvářích objeví něco, co tam dosud nebylo. Něco divné, jakési napětí. Zdá se mi, že v nich vidím náznak obav z možného odmítnutí. Proč se bojí? Čeho? Kéž by mne ten výraz varoval. Později si svoji lehkovážnou nevšímavost budu vyčítat, uvidíte proč. Ale teď v té rozpačité náladě, kterou ve mne navodil neočekávaný návrh, ze mne bezděky vylézá

„A jak?“

Touto stručnou větou nad sebou vynáším ortel, vrhám se do propasti, vydávám se do víru události, jež rozbíjí můj, dosud poklidný, život na padrť. Další má slova jsou už jenom dovršením známého upraveného přísloví: „Když jsi ďáblu podal prst, tak mu už klidně můžeš podat celou ruku.“

„Jak mi, vy důchodce, člověk bez styku se světem můžete pomoci?“ táží se s podivem.

V té chvíli se rozzáří, podivný mráček se z obličeje vytrácí, zřejmě jsou obavy rozptýlené. V očích mu opět vykvitne laskavá добрota. Jen malinkatý stínek nemůže zamaskovat. Zůstává, nejde se ho zbavit. Ví, že ještě nemá vyhráno. Pokračuje v líčení pasti.

„Ale to víte, že můžu“ ujišťuje mne.

„Mám styky o jakých se vám ani nezdá.“ říká pyšně, očka se mu přitom tajemně zalesknou.

„Avšak nejdříve vás musím podrobně obeznámit s podstatou věci, svými

úmysly..." okamžitě hledá vhodná slova, pak odhodlán a ubezpečen mým zájmem odbočuje otázkou.

„Víte že mám syna?" Hlas se mu mírně zachvěje.

„Doktor Erik, kdo by ho v baráku neznal... Pěkný ptáček. Má už kde co na svědomí," pomyslím si a na souhlas přikyvují.

„Pracuje v Uličí u hranic. Domnívám se, že by k sobě potřeboval oddaného, spolehlivého muže. Podle toho, co o vás vím, byste se na to nejlépe hodil právě vy." hledí na mne a zkoumá účinek slov. Asi je spokojený, neboť pokračuje,

„Je u něj volné místo řidiče sanitky. To může být vaše. Formality zařídím já sám, jak z vašim zaměstnavatelem tak i s Erikem samotným..." U posledních slov mu v očích zajiskří.

„...Práce je slušně placená..." znenadání se odmlčí. Zřejmě se rozhoduje, zda bude vhodné vyklopit vše najednou. Začne se ošívát. Váhá. Nakonec zamrká a rázně z něho vypadne,

„Jestli to přijmete, budu vám navíc každý měsíc připlácet z vlastního... tisícovku..."

„Ejha!" rýpnu si v duchu.

„A je to venku! Tisícovku jen tak, pro nic, za nic? Co za čertovinu to na mne šije? Podivná věc!" začínám být zvědavý a lehce podezřívavý. Správně očekával, že se nad tím pozastavím, přesto sází všechno na jednu kartu. Ve snaze ovlivnit mé rozhodnutí mi hledí uhrančivě do oči. Pohled cítím až kdesi na dně duše. Zatočí se mi hlava, sotva popadám dech. Snad použil hypnózu nebo jinou fintu - nevím. Výsledek je stejný, teď už nedbám chabé výstrahy z mého nitra. Nabídkou, jsem přímo ochromen. Víím, že už mne má ve své moci, ale nejsem schopen vzdorovat. Odhadl moji slabinu (anebo mu nějaká dobrá duše z baráku prozradila?) a tou je má až chorobná ctižádost spojená se snem řídit sanitku. Odhalil i moji lakotu po penězích. A já se teď unáším představou, že ten nejtajnější sen - bílý plášť, společenská prestiž - se stává skutkem. Nato jak jsem byl marnivý, přijdu později.

„Jsem potěšen vaši velkorysosti, pane doktore." špitám ponížně, jako bych to nebyl ani já.

„Vidím, vidím pane Žitko." ujišťuje mne o faktu, že vůbec neslevuje z bedlivého hlídání chování mé ubohé žádostivé duše.

„Říkáte tisíc... a ze svých?" blbě se ptám, jako bych předtím neslyšel. Kupodivu zjišťuji, že jsem nadšený. Současně s povděkem zaznamenávám slůvko „pane", jež mne nevýslovně povznáší a hřeje u srdce.

„Dobře, velmi dobře jste slyšel, pane." zopakuje to kouzelné slůvko a důrazně pokračuje.

„Tisíc korun každý měsíc a to přímo na dlaň, samozřejmě k tomu náležející plat od státu", zkompletuje nabídku, aby bylo pokušení neodolatelné. Jeho očka, z nichž se mezitím vytrácí dobrota a nahrazuje ji prachobyčejná handlířská vášeň, mě neustále drží v šachu. Nemohu si pomoci, nabídku přijímám bez

sebemenšího zaváhání, bez sebemenšího tušení, že se v tom okamžiku upisují čemusi, co mne později bude velice mrzet.

III.

Starý dobroděj slovo dodrží. Během několika dnů jsem v práci nadbytečný. Jakoby vytažena z rukávu. je za mne náhrada okamžitě po ruce. Žasnu nad jeho akceschopností. Když bude chtít, myslím si, může tento podnik úplně ovládnout. Ale to není jeho cílem. Cílem jsem jenom já, ubohý červ. Ode dneška je moji povinností chránit jeho nezvedeného syna. Všechno mu vychází. Mě nezbyvá, než se poddat a přizpůsobit okolnostem. Ještě jde o to, jak mne přijme dr. Erik.

„Vlastně na tom nesejde, oba jsme na jedné lodi, ať se nám to líbí nebo nelíbí.“ začínám tušit.

IV.

Je šestnáctého října, poněkud divný datum k nástupu do práce. Mně to nevadí. I když se cítím polapený, přece je zde něco, co mne popohání, co mne táhne zaujmout prisouzený post - sanitka. Ráno kolem půl osmé, nastupuji v Humenném do motorového vláčku, jehož schránka připomíná koště po zásahu bleskem. Pomalu, jako žena před porodem krácející po vlastních do porodnice, míjí stanici za stanicí a unáší mne vstříc neznámu. V mírných zatáčkách ještě více zpomalí a já se vztekám připadám si jako polapená moucha, snažící se utéct zpod převrácené sklenice. Poklidné tempo, však má svůj skrytý smysl. Podvědomě cítím, co se mi snaží, tahle slimáčí jízda, naznačit. Napadá mne prostá myšlenka.

„Proč vlastně spěchám? Vždyť dr. Erik ani sanitka mi neutečou!“ Pomýšlení na sanitku mi pozvedne náladu, vystrouhávám úsměv a jakoby mávnutím kouzelného proutku, jsem najednou jiný. Rázem začínám brát na vědomí i spolucestující. Všimám si početné skupiny lidí s tmavší barvou pleti, jež zaplnili motorák. Romové, konstatuji. Ale cosi mi na nich neseď. Jsou na jejich temperament neobvykle skleslí, zakřiknutí a spořádaní. Pak spatřím věnce a to mne vybídne pořádně si prohlédnout obličej. Co vidím, je smutek, bol, slzy. Někdo umřel, zhodnotím nakonec, přitom mi prolétne hlavou jizlivá poznámka: „Opět jste řízli vedle, doktoři Erikové?“ Jindy bych se zasmál, ale teď nahazují a držím masku soucitu.

Odhaduji, že jedou do Sniny. Ale tam vystoupí jen několik jedinců, zbytek, snad dvacet mužů, žen a děti nehnutě sedí. Mlčky čekají na vyprávění motoráčku. Vláček se konečně rozjíždí a míří do poslední železniční stanice v republice. Po několika minutách vjíždíme do Stakčina.